

Ankara Metropolitan Alan Planlama Deneyimi: 1970-1984

Nazım Plan Bürosunun Kuruluşu, Örgüt Yapısı, Planlama Yaklaşımı ve Sorunlar

Özcan ALTABAN

Doç. Dr., ODTÜ Şehir ve
Bölge Planlama Bölümü
Öğretim Üyesi
1970-1982 AMNPB Uzmanı
ve 1975-1982 Büro Başkan
Yardımcısı

Bu yazının amacı Ankara Nazım Plan Büro-su'nun örgüt yapısı, planlama yaklaşımı ve planlama-uygulama bütünlüğü içinde ortaya çıkan sonuçları, 1970-1984 dönemi için açıklamak ve özellikle geniş meslek topluluğuna bu dönemi daha iyi tanıtabilmek olacaktır.

NAZIM PLAN BÜROLARININ KURULUŞUNUN ARKA PLANI

Türkiye'de 1958 yılında İmar ve İskan Bakan-lığı'nın 7116 sayılı yasa ile kuruluşu ve kent-metropolitan alan ve bölge planlama için örgüt-lenmesi planlama tarihimiz yönünden önemli bir gelişmedir.

İmar planının elde edilmesi için bu Bakanlığın kurulmasından önce (Bayındırlık Bakanlığı'nca) ve sonra genelde üç yöntem izlenmiştir (İnkaya, 1970; Tekeli, 1975):

- Yarışma yoluyla plan elde edilmesi
- İhale yoluyla plan elde edilmesi.
- Bakanlıkça (İller Bankası'nca) plan yapılması
- Bakanlık tarafından 1965-1969 yılları arasında Metropolitan Alan Nazım Plan Bürolarının kuruluşu ile oluşturulan dördüncü plan elde etme yolunun arka planı özetle aşağıda açıklanacaktır.

Demokrat Parti iktidarının düşüşe geçtiği, ekonominin zora girdiği 1956 yılında dönemin başbakanının şahsen yürüttüğü bir imar hareketi (geniş bulvarları, sahil yolları açılması gibi plansız-programsız bir eylemi) yaşayan İstanbul

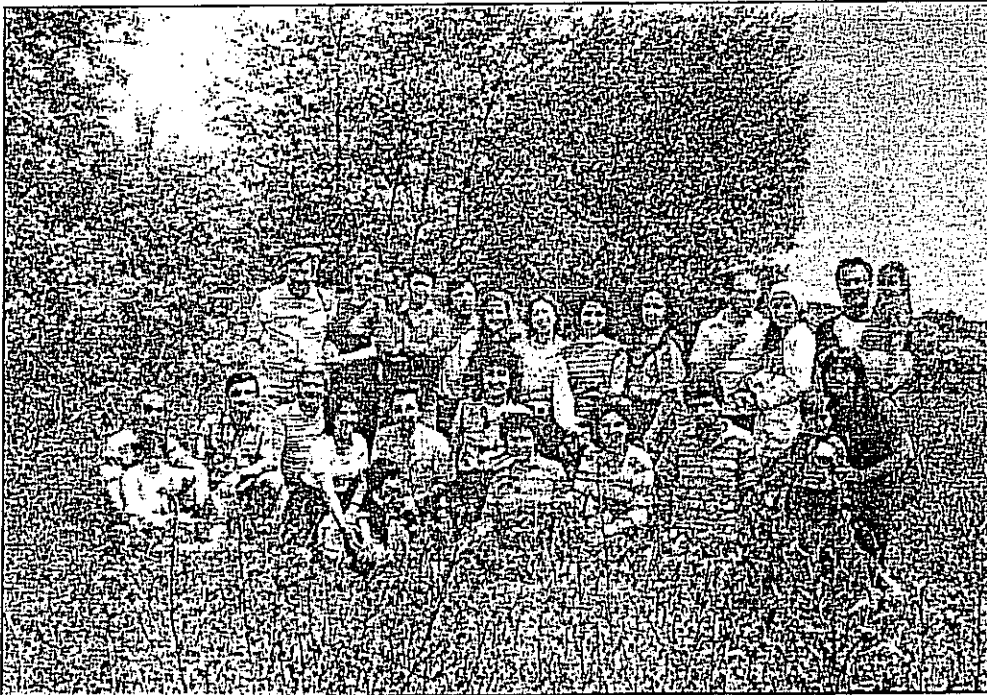
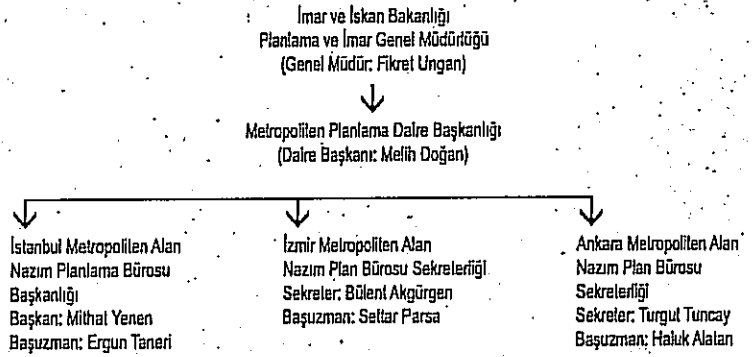
için, 1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü oluşturulmuştu. Profesör Piccinato da bu büronun baş müşaviri olarak görevlendirilmişti. Bakanlığa bağlı bu planlama müdürlüğü tarafından nazım plan için hazırlıklar yapılmakta idi. Ancak bu müdürlük, 1960 Devrimi sonrasında desteklenmedi ve 1961 yılı başında kapatıldı. Yeni bir planlama örgütü kuruluncaya kadar İstanbul Belediyesi'nde toplanan bir grup mimar ve plan-cının çabasıyla İstanbul planı ile ilgili kuruluşların ve üniversitelerin, meslek odalarının katılımıyla "Geçiş Devresi Tedbirleri Şurası" belediye çatısı altında toplandı ve üç gün süren tartışmalar sonucunda hazırlanan rapor Bakanlığa sunuldu. Ancak, Bakanlık o tarihte İstanbul planlaması için yeniden örgütlenmeyi ve araştırmaları destekleyecek bir kaynak bulamadı. İstanbul Belediyesi kendi sınırlı kaynaklarıyla (Turgut Cansever, Sahip Özden ve önceki planlama müdürlüğün-den katılan uzmanlar ve genç üniversite mezunu mimarlar ile takviye edilen) küçük bir planlama grubu oluşturdu. Cansever'in yönettiği bu grup Belediyedeki İmar ve Planlama Müdürlüklerinin olanakları içinde İstanbul için 1/15.000 ölçekli bir arazi kullanım planı ve 1/5000 ölçekli Boğaziçi Koruma Planı niteliğinde oldukça kapsamlı belgeler hazırladı. Bu çalışmalar o tarihte İstanbul Belediyesi'ndeki bir mekanda yer alan, Tuğrul Akçura'nın başkanı olduğu Marmara Bölge Planlama ekibinin de önemli katkısıyla geliştirilmesine rağmen onay aşamasına kadar getirilemedi

ve büro 1963 sonunda dağıtıldı. 1960 Mayıs'da bir devrim hareketiyle Ankara'da yeni bir yönetim dönemi başladı. 1961 Anayasası ile ülkenin yeniden yapılanması, demokratikleştirilmesi ve kalkınması için çok önemli kurumsal düzenlemeler başlatıldı. 1963 yılında DPT'nin hazırladığı beş yıllık kalkınma planları devreye sokuldu. İşte ülkede yeni ufukların açıldığı bu dönemde, 1963 yılında toplanan Milli Güvenlik Kurulu tarafından İstanbul için bir genel planlama yapılması ve özellikle de plansız bir şekilde yayılmış sanayi kuruluşlarının kente getirdiği sorunları çözmek üzere öncelikle İstanbul Sanayi Nazım Planı hazırlanması gündeme geldi.

Milli Güvenlik Kurulu'nun bu talebi doğrultusunda İstanbul Belediyesi ve Marmara Bölge Planlama grubunun teknik desteğiyle İstanbul Sanayi Nazım Planı taslağı Milli Güvenlik Kurulu'na sunuldu. Bu kurulun toplantısında konunun görüşülmesi sırasında İstanbul, İzmir, Ankara gibi üç büyük şehir için nazım planı yapılması için önemli bir gelişme oldu. Milli Güvenlik Kurulu'nun 30.06.1965 tarihli ve 86 sayılı kararı gereğince T.C Bakanlar Kurulu 20.07.1965 tarih ve 6/4970 sayılı bir kanun yayınladı. Bu kanuna göre İstanbul, Ankara ve İzmir'de Nazım Plan Bürolarının kurulması, görevlerinin belirlenmesi ve bu

planların belediyelerce aynen uygulanması için kanuni tedbirlerin alınması ve mevzuatta gerekli değişikliklerin yapılması için İmar ve İskan Bakanlığı görevlendirildi.

Yukarıda özetle verilen İstanbul planlamasına ilişkin gelişmeler, sonuçta üç büyük şehirde nazım plan bürolarının kurulması için yasal zemini hazırlamış oldu. Önce İstanbul (1965), sonra İzmir (1968) ve üçüncü olarak da 29 Ocak 1969 tarihli kararname ile Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu kuruldu ve faaliyete geçti. Ülkemizde kent planlama tarihi içinde belirli bir döneme adını yazdırmış olan nazım plan bürolarının ilk kuruluş aşamasındaki kademelenme ve görev dağılımını bu vesileyle tekrar belirtmek ve hatırlatmak özellikle genç meslektaşlar için yararlı olacaktır.

ANKARA NAZIM PLAN BÜROSUNUN ÖRGÜT YAPISI VE ÖZELLİKLERİ

1969 yılında Ankara Nazım Plan Bürosu'nun ilk kuruluşunda üç kişilik bir grup oluşturuldu. 1970'lerin ortasında bu ekip 10 kişiye ulaştı. Araştırmaların ve alan çalışmasının en yoğun olduğu 1970-1974 yılları arasında büronun uzman kadrosu 17-18 kişiyi geçmedi. Büro Başkanı H. Alatan'ın böyle kapsamlı bir planlama görevini yürüteceği ekibini küçük tutmasının arkasında bir kaç neden sayılabilir. Öncelikle bu ekibin nitelikli elemanlardan oluşması için büro başkanının çok seçici ve titiz olmasını ve büroya bakanlıkça ayrılan fonun sınırlı olmasını sayabiliriz. İkinci olarak büronun kuruluşunda Belediye ve İmar Müdürlüğü'nün elemanları ve olanaklarından yararlanma isteği olmalıydı, fakat pratikte bu çok geçerli olmadı. Bir diğer konu ise, büronun kuruluşundan itibaren çok sayıda stajyer eleman istihdam etmek suretiyle, kapsamlı bilgi toplama, alan çalışması ve anket yapmak üzere örgütlenmenin yürütülmesinde büro uzmanlarının çok yoğun ve verimli biçimde fiilen rol üstlenmesiydi.

Ankara Nazım Plan Bürosu yüklediği kapsamlı planlama görevini sınırlı sayıda, farklı disiplinlerden nitelikli elemanlarla yürütürken Türkiye'de o tarihe kadar yapılmamış araştırma ve analiz tekniklerini ilk defa uygulama başarısını da gösterebilmiştir (Tekeli, 1998) Büronun bu çalışma düzeyini yakalayabilmesinin en önemli nedeninin, büronun iç yapısındaki tutarlılık ve dayanışma olduğunu belirtmeliyiz. Tekeli (1975), büronun yapısını şöyle değerlendirmiştir: "Büro içinde o dönemde, şehir planlama çevrelerinde yaygın olan planlama değerlerine önem veren, iç dayanışması yüksek bir örgüt yapısı doğmuştu. Böyle bir büro; Türk teknisyenlerinin kendi teknik görüşlerine dayanarak plan elde etmeye önem veriyordu."

İşte bu nitelikleri olan büro, Ankara projesinde uluslararası ilişkilere girmemiş, bağlı olduğu Bakanlık yetkilileri de, talepler gelmesine karşın, bu konuda ısrar etmemiştir. Ankara Nazım Plan Bürosu'nun örgüt yapısını oluşturan ekip elemanlarının tamamının mesleki nitelikleri, planlamanın kuramsal ve pratik yönlerindeki birikimlerinin yeterlilik düzeyi, etik açıdan güvenilirlikleri, büronun profesyonel ve akademik çevrelerde ve oldukça geniş kamuoyunda saygınlık kazanmasını ve desteklenmesini sağlamıştır.

Büronun ilk kuruluş yıllarında üniversiteler ve meslek odaları temsilcilerinin katıldığı bir Danışma Kurulu da bir süre görev yaptı. Dönemin meslek alanında önemli temsilcilerinden oluşan bu kurul hem güncel hem de planlama metodolojisi hakkında fikir üretilmesinde büroya önemli destekler sağladı.

AMNPB'da ilk defa toplanan kapsamlı kent bilgileri ve çok sayıdaki analitik veriler üniversitelerde oldukça çok sayıda yüksek lisans ve doktora çalışmasına kaynaklık etmiş, şehir planlama disiplininin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Büroda çeşitli tarihlerde görev yapmış, çalışmalara katılmış uzmanların önemli bir bölümü de yurtiçinde ve yurt dışında akademik kariyer yapma olanaklarına kavuşmuştur.

AMNPB'NİN PLANLAMA YAKLAŞIMINA İLİŞKİN SAPTAMALAR

Ankara Nazım Plan Bürosunun kurulduğu yıllarda özellikle İngiltere'de 1968 tarihli Planlama Danışma Grubu'nun raporu ile planlama anlayışına yenilik getiren görüşler ortaya çıkmıştır. Planlamanın 1947 sonrası izlediği durağan, arazi kullanım esaslı yaklaşımının dinamik kentsel ve bölgesel yapıların sorunlarına cevap vermediği anlaşılmıştı. Esnek ve farklı boyutlarda politika ve stratejileri olan, uygulama araçlarıyla desteklenen, katılıma açık, arazi kullanım ve ulaşım planlaması bütünlüğü getiren, konut, sanayi, çalışma alanları, merkezler, rekreasyon, ulaşım ve altyapı konularında politikalar üreten "yapısal planlamaya" geçiş dönemi başlamıştı. Ankara Nazım Plan Bürosu'nda görevli elemanlar batıda, İngiltere ve ABD'de kent, bölge ve metropoliten planlama yaklaşımındaki değişiklikleri yakından izliyordu ve bu deneyimlerden de yararlanmak istiyordu. Nitekim AMNPB'de 1970'ler başında kurulan ekibin yaptığı ilk işlerde birisi yapılacak kapsamlı metropoliten planlama metodolojisini ve sürecini belirlemek olmuştu. Bu konuda ekibin izleyeceği yöntem ve kuramsal çerçevenin oluşturulmasında İngiliz ve ABD deneyimlerini yakından izleyen Osman Armangil'in ve diğer uzman arkadaşların çalışmalarını hatırlamak yerinde olacaktır. (AMNPB, 1973).

Büronun yöntemle ilgili ilk kararı planlama faaliyetlerinin sadece kentin fiziksel çevre öğeleriyle ilgilenmeyip, kentin ekonomik ve sosyal yapısı

Büro içinde o dönemde, şehir planlama çevrelerinde yaygın olan planlama değerlerine önem veren, iç dayanışması yüksek bir örgüt yapısı doğmuştu.

ve değişkenlerini de analiz ederek plan elde etme modelini kurgulamasıydı. Plan elde etme hiçbir zaman mevcut durumun uzantısı olarak düşünülmedi. Aksine, kontrol edilebilecek değişkenler dikkate alınarak Ankara'nın ve kentli nüfusun sorunlarına, varolan kısıtlar içinde de olsa en iyi çözümleri araştırmaya yönelik bir planlama anlayışı benimsenmiştir (AMNPB, 1973).

Bu tür bir planlama anlayışı elde edilecek planın uygulanabilmesi için gerekli örgütsel, yasal ve mali çerçeveyi, politikaları da fiziki planla birlikte öneren bir planlamadır (AMNPB, 1978). Bu demektir ki bir yandan mekansal planlama kuramsal çerçeveye ve uygulama alanında araştırmalara dayalı olarak yürütülürken diğer yandan uygulamayı kolaylaştıracak politikalar ve araçlara ilişkin öneriler geliştirilmesine, bunları planın onay aşamasına kadar, mümkün mertebe gerçekleştirilmesine yönelik yoğun bir çaba harcanması gerekiyordu. İşte bu anlayışla hareket eden AMNPB nazım planı bir şekilde hazırlayıp, onaylattıktan sonra görevini bitirmek yerine, planlama ile uygulama arasındaki köprüleri kurmayı amaçlayarak etkileşimli bir planlama sürecini yerleştirmeyi ve kurumsallaştırmayı hedefliyordu.

Büronun tasarladığı böyle bir planlama sürecinin başarılı olması ve somut bazı sonuçlar vermesi ancak büro dışındaki aktörler ile, planlamayla ilgili akademik ve mesleki çevre ile, ilgili kamu kuruluşlarıyla yakın işbirliği yapılmasına ve olabilecek en geniş katılım ortamına açıklık ile sağlanabilecekti. Nitekim, AMNPB bu işbirliği ve katılım olanak ve fırsatlarını yoğun bir şekilde 1978'e kadar ve giderek azalan bir oranda 1980'lere kadar kullanabildi.

AMNPB planlama yöntemini belirlerken hiçbir zaman sezgisel ağırlıklı bir tek plan üretmeyi tercih etmedi. Planlanan Ankara metropoliten alanı ve kentinin gelişmesinde değişik yapı ve form özelliklerini sergileyen, farklı değişkenlerle oluşan alternatif senaryolar üretilmesini esas alan bir yaklaşımı uygulamış ve sürecin gerçekleştirilme en yakın biçimde sürdürülmesini seçmiştir. Alternatif kentsel yapıların uygulanabilirliğini yatırım ve işletme maliyetlerini de düşünerek performans ölçütleri ile değerlendirmeyi de içeren bu yaklaşımın karar vericileri ve ilgili çevreleri eğitici ve ikna edici bir rol oynadığı pratikte kanıtlanabildi.

Planlama ve uygulama bütünlüğünü içeren bir yaklaşım benimseyen AMNPB'nin geliştirdiği alternatif yapısal planlar arasından seçilen Ankara kentinin batı ve güneybatı yönlerinde desentralize edilmesini öngören makroformun gerçekleştirilebilmesi için öncelikle geniş alan ihtiyacı olan kullanışların (konut, sanayi, kamu kuruluşları) doğru konumlarda ve kamu eli ile yer seçmesi ve bunların kolaylıkla ulaşılabilir olması, bu konunun kamu yönetiminin her kademesinde anlatılması ve kabul ettirilmesi gerekiyordu.

ANKARA BELEDİYESİ'NDE VEDAT DALOKAY DÖNEMİ (1973-1977) VE NAZIM PLAN BÜROSUNUN KARARLARININ UYGULANMASI FIRSATI

Vedat Dalokay'ın belediye yönetimi ve danışmanlar kurulu, sosyal demokrat politikaları öne çıkaran, halk yararına iş gören bir belediye yönetimini savunuyordu. Nitekim Ankara'da Dalokay'ın, İzmit'te Erol Köse'nin geliştirdiği politikalar 1970'lerde Yeni Belediyeçilik Hareketi ilkelerinin ve programının gelişmesine öncülük etmiş ve dönemin sosyal demokrat görüşlü belediye yönetimleri bunu örnek olarak önemli projeler başlattılar.

Ankara Belediyesi öncelikle kentte yaşayanların insan onuruna yaraşır yaşam koşullarına kavuşturulması olanaklarını zorlamak gerektiğine inanan bir program ve kentin planlı gelişimini önermekteydi. (Ankara Belediyesi, 1976)

Ankara Belediyesi'nin geliştirdiği politikalar arasında önemli ve öncelikli konular şöyle sıralanıyordu:

- Kent içi ulaşım sorunlarının çözümü için metro ve raylı ulaşım (toplu taşıma) sisteminin kurulması,
- Kentte yeşil alan ve sosyal-tekniik altyapı projeleri,
- Gecekonduya seçenek olarak Akkondü projesi,
- Hava kirliliğinin önlenmesi için tedbirler, başkentin yeşil kuşak içine alınması, kentsel yoğunluk artışlarının önlenmesi.

Vedat Dalokay yönetimi AMNPB'nin geliştirdiği şehrin batıya açılması stratejisini gerçekleştirilmede Ankara metrosunun etkin bir araç olabileceğini, Akkondü projesinin batıda yer seçmesiyle kentin

... planlama ile uygulama arasındaki köprüleri kurmayı amaçlayarak etkileşimli bir planlama sürecini yerleştirmeyi ve kurumsallaştırmayı hedefliyordu.

PLANLAMA
2002/4

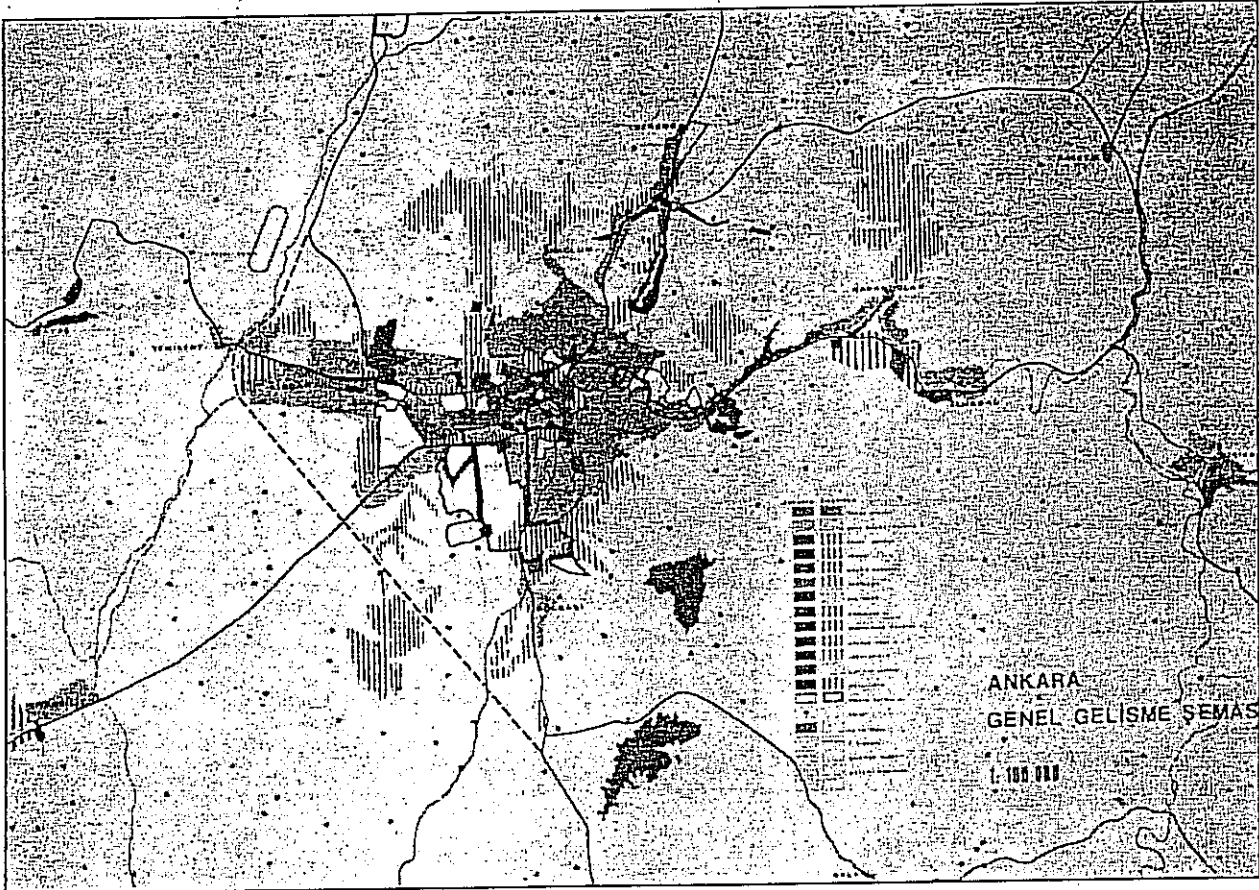
dışta gelişmesinin yönlendirilebileceğini ifade ediyordu (Ankara Belediyesi, 1976).

Ankara Belediyesi 1973-1977 döneminde AMNPB ve İmar ve İskan Bakanlığıyla Akkondu projesi için işbirliği yaptı. Bu projenin ilk yer seçimi alan etüdü ve sınırlaması ve ön planlama-kamulaştırma girişimlerinde AMNPB aktif olarak yer aldı ve yaklaşık 1100 hektarlık Akkondu yerleşim projesi bu dönemde başlatıldı. Fakat kamulaştırma işleminde kaynak bulma sorunları ortaya çıktı. Daha sonra Batıkent adını alan bu büyük projenin örgütlenmesi ve kamulaştırılması uygulama eyleminin başlatılması ve sürdürülmesi 1977-1980 arasında Ali Dinçer yönetimi, 1983-1988 arasında Mehmet Altınsoy ve 1989-1993 döneminde Murat Karayalçın yönetimlerinin çabalarıyla mümkün olabildi. Batıkent yerleşimi AMNPB'nin nazım planla öngördüğü kentin batı koridoruna desentralize edilmesi stratejisinin en önemli aracı oldu.

Akkondu-Batıkent projesi merkezi yönetimin arsa ve konut politikalarını da doğrudan etkiledi. 1979 yılında Ecevit hükümeti döneminde Yeni

Yerleşim Alanları Kararnamesi çıkarıldı. Ankara, İstanbul ve İzmir'de kamu eliyle yeni yerleşim-toplu konut alanlarında arsa ve konut üretimini hedefleyen projeler başlatıldı. Bu üç büyük proje için kentlerin nazım planlarıyla uyumlu yer seçimi ve planlı kentsel gelişmeyi yönlendirme amacı taşınması ve öncelikle dar gelirli grupların konut ihtiyacını karşılama politikası çok önemli bir gelişmeyi başlattı. Üç kentte toplam alanı 2660 hektarı bulan (1628 hektarı kamulaştırma ile sağlanan) yeni yerleşim alanlarında yaklaşık 665.000 kişilik bir nüfusa hitabedecek konut alanlarının kamu eliyle açılması Ankara-Yenimahalle projesinden (1948-1952) sonra Cumhuriyet tarihinin en büyük kentsel proje paketini oluşturdu. (İmar ve İskan Bakanlığı, 1979)

Merkezi yönetimin 1979'da başlattığı bu önemli projeye öncülük eden yine Ankara oldu. Sincan-Eryaman bölgesinde 1200 hektarlık 250.000 kişilik nüfus alacak yeni yerleşim alanı Ankara Nazım Plan kararlarına uygun olarak seçildi. 1/5000 ölçekli ilk planları AMNPB tarafından hazırlandı ve Arsa Ofisi'nce kamulaştırıldı. Uygulama ve gerçekleştirilmesi Yiğit Gülöksüz yönetimindeki

Toplu Konut İdaresi tarafından 1992'de başlatıldı ve büyük ölçüde gerçekleştirildi.

1983-1989 arasındaki Mehmet Altınsoy'un başkanı olduğu Ankara Belediyesi nazım plan kararlarına uygun olarak güneybatı (Eskişehir yolu) koridorunda 400 hektarlık bir kooperatif konut alanını kamulaştırdı ve planlı toplu yerleşim için önemli bir fırsat daha yaratılmış oldu.

Sincan-Etimesgut ve Elvanköy bölgelerinde İmar ve İskan Bakanlığı tarafından kamulaştırılan gecekonduların önleme ve sosyal konut alanlarıyla AMNPB'nin öngördüğü batı ve güneybatı koridorlarında yeni gelişme alanlarının ve kooperatif konut alanlarının açılmasıyla 1.1 milyon nüfusa hitabedecek metropoliten alan konut bölgeleri hazırlanmış oldu. Böylece 1990'lara kadar Ankara Nazım Planı ile önerilen konut-yerleşim alanlarının % 60'ı aşan bölümü için planlı gelişme alanları yaratıldı.

ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLANININ ÖZELLİKLERİ VE UYGULAMA SONUÇLARI

Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu (AMNPB), 1970-1973 yıllarında yürüttüğü kapsamlı araştırma ve analiz çalışmaları sonucunda 1990 hedefli nazım plan şemasını geliştirdi. Ankara Nazım Planı ilk aşamada geniş kapsamlı planlama anlayışı içinde başlatıldı. 1974-1978 yılları arasında ise uygulamayı yönlendirecek büyük projelerin geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi için ilgili yönetimler, girişimciler ve tüm aktörler ile işbirliği yaparak faaliyetini sürdürdü (Bkz. Ek 2) (AMNPB 1977; 1978).

AMNPB üretilen 1/50.000 ölçekli şemanın esnek bir prensipler planı olduğunu, bu şemanın kent gelişimini, yaşanabilir standartları haiz olarak doğru yöne -ağırlıklı olarak batı ve güneybatı koridorlarına- kanalizasyon etme amacıyla ortaya koyduğunu, fiili uygulamaların belirli bir etaplama ve programlama içinde keskinleştirilmesi ve projelendirilmesini savunmuştur (AMNPB, 1977). AMNPB'nin bu yaklaşımı hemen tüm planlama çevrelerinde kabul gördü. 1990 hedefli şemanın bir imar planı deneyiminden çok yapısal plan niteliğinde yönlendirici bir çerçeve olduğu ve bunun ışığında yeni bir planlama anlayışı ve sürecini gündeme getirdiği meslektaşlar tarafın-

dan ifade edildi (Bademli: 1986; Günay: 1988; Altaban: 1998).

Ankara'nın 1990 Nazım Plan deneyimi, Jansen ve Yücel-Uybadin Plan dönemlerinde kuzey ve güneyi kapalı bir topografik çanak içinde oluşturulan ve aşırı ölçüde yoğunlaşan bir kentin planlama ve politikalarla desteklenerek yönlendirilebildiğini, özellikle 1974-1980 arasında uygulamaya aktarılan toplu konut ve yeni yerleşim alanları, sanayi bölgeleri, kurumsal alan projeleri ile kanıtlamıştır.

Ankara Nazım Plan bürosunun geleceğe dönük olarak nüfus tahminleri de 1985'e kadar tutarlılık göstermiştir. 1985 sonrası Ankara'nın büyümesi yavaşladı. 1990 nüfusu ancak 2.8 milyona ulaştı. AMNPB Ankara İlini, metropoliten alanı ve kentin sorunlarını, yaptığı kapsamlı bilgi toplama, araştırma ve analizlere bağlı olarak iyi tanıdığı ve anladığı için kentin gelişmesinde rol alan karar verici, politikacı, meslek çevresi üniversiteler, sivil ve resmi kurumlar ve kamuoyu ile güvenilir bir örgüt olarak kurduğu ilişkiler ve işbirliği sayesinde önemli ölçüde başarılı olmuştur.

Ankara kent nüfusu 1970-1985 arasındaki 15 yılda %85 oranında (1 milyon) artarken toplam konut alanı 1970'e göre %59 düzeyinde genişlemiştir. Toplam kentsel alan ise %95 gibi büyük ölçüde ve plana göre yönlendirilmiş biçimde artmıştır (Tablo 2).

Planlı olarak gelişmeye açılan düzenli konut alanları 1970-1985 arasında %160 gibi çok yüksek oranda artmış, buna karşılık mevcut düzensiz alana ilave olan gecekondular ve kaçak yapı alan %17 gibi düşük seviyede kalmıştır (Tablo 2).

1970 yılında düzensiz konut tüm kentsel -inşa edilmiş- leke içinde %44.5, toplam konut alanı içinde ise %69'luk oranla çok baskın durumda idi (AMNPB, 1977). Oysa 1985'deki ölçümlere göre önemli bir değişim izlenmiş ve gecekondular alanlarının kentsel lekedeki ağırlığı %27'ye, toplam konut alanları içindeki oranı ise %51 düzeyine gerilemişti (Tablo 2). Ancak bu rakamlar alansal değerleri vermektedir.

Düzensiz konut alanları kendi üzerinde düşey büyüme ile yoğunlaşmıştır. İmar affı beklentileri ve 1983'ten itibaren görülen uygulamalarla gecekonduların apartmanlaşma sürecine girmiştir. Bu tür sağlıksız dönüşümlere karşın 1985 yılında

Batıkent yerleşimi, AMNPB'nin nazım planla öngördüğü kentin batı koridoruna desentralize edilmesi stratejisinin en önemli aracı oldu.

da düzensiz alanlarda yaşayan nüfus yaklaşık olarak %45 oranında ağırlığını sürdürmekte idi.

Ankara kentinin 1970-1985 arasındaki gelişmesi, Ankara 1990 Nazım Planına başvurarak şu şekilde değerlendirilebilir:

Ankara nüfusuna onbeş yılda 1 milyon kişi eklenmiş ve kent nüfusu 1.236 milyondan 2.286 milyona ulaşmıştır. Bir milyonluk bu artı nüfusun hem mevcut kent dokusu üzerinde yoğunluğu artırarak hem de yeni gelişme alanlarında düzenli ve de düzensiz biçimde yerleştiği düşünülebilir.

AMNPB kayıtlarına göre ise 1970-1985 arasındaki ilk onbeş yılda nazım plana uygun olarak gelişmeye açılan konut alanları (5189 ha) nazım plan önerisinin (9985 ha ek alan) %52'sini bulmaktadır. Ancak planla gelişmeye açılmakla yetmemektedir. Nitekim onbeş yılda gelişmeye açılan alanların ancak %33'ü gerçekleştirilemiştir. Aynı dönemde fiilen kentleşmiş ilave konut alanlarının (5552 ha) %80'i düzenli-planlı olarak, %20'si ise düzensiz-gecekondu-kaçak yapılı alan olarak gerçekleşmiştir. Düzensiz olarak gerçekleşen (1062 ha) konut alanlarının %62'si ise hisseli tapulu olarak özel mülkiyetteki arazilerde, %38'i ise hazine malı topraklar işgal edilerek oluşturulmuştur. Düzenli olarak gerçekleşen konut alanının %74'ü ise Nazım Planda öngörülen yerlerde, %26'sı ise Nazım Plan'da ölmeyen fakat mevzii imar planlarıyla izin verilmiş olan yerlerde bulunmaktadır.

Sonuç olarak 1970-1985 yılları arasında Ankara'da planlı olarak arsa sunumu ve gerçekleştirme oranı çok önemli boyutlardadır. Bu dönemde planlı arsa sunumunun %87'lik bir bölümü kamu eli ile sunulan kentsel arsalaradır. Ancak kamu toprağı olarak konut kullanımına açılan arsaların da onbeş yılda %64'ünün gerçekleştirilebildiği saptanmıştır.

Dikkati çeken bir diğer önemli konu, kamu mülkiyetinde konut alanı stoku olmasına rağmen, gerçekleşen ilave konut alanlarının %20'lik bir bölümünün yeni gecekondu/hisseli tapulu kaçak olarak gelişmiş olması ve ilave nüfusun %15'lik kısmının da bu düzensiz alanda yerleşmiş olmasıdır. Bu durum da göstermektedir ki mevcut konut politikaları kente eklenen nüfusun %20'sine

hitabetmemektedir. Dolayısıyla özel hisseli tapulu arsa piyasası bu dönemde de Ankara'da etkili olabilmıştır. Buna karşın 1970-1984 yılları arasında Ankara örneğinde varlığını zorluklara rağmen koruyabilen aktif ve sürekli bir planlama kurumunun kentsel gelişmeyi yönlendirmede önemli ölçüde başarılı olduğu da görülmektedir. Ayrıca Ankara kenti bir AMNPB tarafından hazırlanan 1970 arazi kullanım planı ve ODTÜ Grubunun 1985'de Ankara Büyükşehir Belediyesi için hazırladığı arazi kullanım planı değerlerinin karşılaştırmasında 1990-nazım imar planı ile önerilen ilave kullanımlarda birlikte değerlendirilmesinde 1970-1985 arasındaki onbeş yılda endüstri ve depolama alanlarında %300'lük kamu kuruluşları alanında %350'lik yeşil-açık alan ve spor alanlarında %40'lık, eğitim alanlarında %29'lük sağlık ve sosyal alanlarda %34'lük, ulaşım-haberleşme ve altyapı alanlarında %55'lik bir artış olduğu saptanmıştır (Altaban, 1986).

Ankara'da 1983'ten sonra planlama kurumunun yapısı değişti. Ankara Nazım Plan Bürosu 1983 sonrası yeni siyasal dönemin politikaları ışığında arsa ve konut piyasasında rol alan girişimcilerin projelerini engelleyici bir kurum olarak teşhis edildi. Önce 1970'lerin başarılı planlama bürosunun başkanı Haluk Alatan görevden alınmış ve kısa süre sonra da büro kapatılmıştır. Nazım Plan Bürosu 1984'te Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredilerek imar daire başkanlığı içinde şube müdürlüğüne dönüştürülmüştür. Bu değişiklikler 1984 tarihli 3030 sayılı yasaya ve 3194 Sayılı İmar Yasası ile getirilen tabloya uygundur. Ancak Ankara, planlama alanında sahip olduğu özellikli kurumsal yapısını yitirmiştir. Yeni yasal düzenlemeler sonucu planlama ve uygulamada Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, belde belediyeleri ve mücavir saha dışında Valilik olmak üzere Ankara Metropolitan Alanında dört ayrı kademe yetki dağılımı gerçekleşmiştir. Bu durumun yarattığı sorunlar son 17-18 yıldan beri yaşanmaktadır. Ankara kentinin gelişmesi büyük ölçüde piyasa güçlerine bırakılmış durumdadır. 1984 sonrası gelişmeler, planlama ve uygulama için bütünleşme yerine parçalanmayı, kurumlar arası eşgüdüm yerine çelişki ve çekişmeleri, Nazım Planlara uyum yerine mevzii planlarla oluşturulan dağınıklık ve tutarsızlıkları açıkça ortaya koymuştur.

Buna karşın 1970-1984 yılları arasında Ankara örneğinde varlığını zorluklara rağmen koruyabilen aktif ve sürekli bir planlama kurumunun kentsel gelişmeyi yönlendirmede önemli ölçüde başarılı olduğu da görülmektedir.

Tablo 1: 1970-1984 Yılları Arasında Ankara 1990 Nazım Planına Uygun Olarak Planlanan Toplu Konut ve Yerleşim Alanları

	Planlama Alanı (ha)	Planlama Nüfusu	Öngörülen Konut Üntesi
1. Gecekondu Önleme Bölgeleri	1684	326,000	80,000
2. Yeni Yerleşme ve Sosyal Konut Alanları	2835	567,000	126,000
3. Kooperatif Konut Alanları	615	184,500	41,000
4. Özel Yapımcı Şirket Projeleri	35	12,250	2,750
TOPLAM	5189	1,089,750	249,750

Tablo 2: 1970-1985 Ankara Kentsel Alan ve Nüfus Gelişimi

	Nüfus ve Alanlar		Büyüme Oranı (%) 1970-1985	Konut/Kentsel Alan Oranı (%)	
	1970	1985		1970	1985
Kentsel Nüfus	1,236,152	2,285,904	85%		
-Düzenli Konut Alanı	2770 ha	7200 ha	160%	20%	27%
-Düzensiz Konut Alanı	6136 ha	7255 ha	17%	45%	27%
Toplam Konut Alanı	8933 ha	14225 ha	59%	65%	54%
Diğer Kentsel Kullanımlar	4385 ha	12667 ha	161%	35%	46%
TOPLAM KENTSEL ALAN	13778 ha	26892 ha	95%	100%	100%

KAYNAKÇA

Altıbaşı, Ö. (1998), "Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi", *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1998, ss: 41-54, İstanbul.

AMNPB (1973 ve 1976), *Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Özet Çalışma Raporu*, Ankara.

AMNPB (1977), *Planlama-Uygulama Karar ve Projeleri Teknik Rapor*, Ankara.

AMNPB (1977), *Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 1970-1990*, Ankara.

AMNPB (1978), "Ankara Metropolitan Alan Nazım Planı", Türkiye'de Metropolitan Alan Planlaması ve Sorunları Kolokyumuna sunulan bildiri, 6-7-8 Kasım 1978, İstanbul.

Ankara Belediyesi (1976), *Başkanlık Uzmanları Çalışma Raporları*, Ankara.

Armangil, O. (1973), "Plan Elde Etme Yöntemi Genel Çerçevesi", *Özet Çalışma Raporu* içinde, ss: 1-19.

Bademli, R. (1986), "Ankara Kent Planlama Deneyi ve Ulaşılan Sonuçlar", *Ankara 1985'ten 2015'e*, EGO Yayını, Ankara.

Günay, B. (1988), *Our Generation of Planners, The Hopes, The Fears, The Facts, Case Study-Ankara*, Scupod Seminerine sunulan yayınlanmamış bildiri, Salzburg.

İmar ve İskan Bakanlığı (1979), "Yeni Kentsel Yerleşme Alanları Projesi: Ankara-İstanbul-İzmir", İmar ve İskan Bakanlığı, Ankara.

İnkaya, Y. (1970), "Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Çalışmaları", *Mimarlık*, 1970-3.

Tekeli, İ. (1975), "Ankara Nazım Plan Çalışmaları Üzerine", *Mimarlık*, 1975-7.

Tekeli, İ. (1998), "Kent Planlaması ve Kent Araştırmaları", *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Bilim*, TÜBA Yayınları, Ankara

EK 1

ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN DÖNEMİ (1970-1984) İLE ANKARA BELEDİYESİNCE 1985-1988 VE 1989-1993 DÖNEMLERİNDEKİ KONUT ALANI PLANLAMASININ KARŞILAŞTIRILMASI İÇİN BİLGİLER

1970-84 / AMNPB'nin Etkili Olduğu Dönem:	
Planlanan yeni gelişme konut alanı:	5234 ha
Gelişmeye açılan (parselasyon planlı) yeni konut alanı:	3313 ha
1985 Arazi Kullanımı Planındaki ölçülere göre	
1970 konut alanına eklenen toplam konut alanı:	4430 ha
1970 ve 1985 nüfus sayımlarına göre Ankara Kent Nüfusu 1.050.000 artmıştır	
1970-84 döneminde gerçekleşen konut alanı yaklaşık 880.000 nüfus alabilecek kapasitededir.	

1985-88 / Ankara Belediyelerince Konut Alanı Planlaması:	
3030 Sayılı Büyükşehir Yönetimi ve 3194 Sayılı İmar Yasasına göre (1/5000) kısmi Nazım Plan Alanı:	2228,2 ha
3194'e göre uygulama imar planı alanı:	3173 ha
2981 Sayılı Af Yasasına göre İslah İmar Planı Alanı:	5184,75 ha

1989-93 / Ankara Belediyelerince Konut Alanı Planlaması:	
3030 Sayılı Büyükşehir Yönetimi ve 3194 Sayılı İmar Yasasına göre (1/5000) kısmi Nazım Plan Alanı:	6239 ha
3194'e göre uygulama imar planı alanı:	1352,4 ha
3194'e göre parselasyon planı alanı:	1115,5 ha
2981 Sayılı Af Yasasına göre İslah İmar Planı Alanı:	5086,0 ha

Not: (1985-93 Dönemi bilgileri Ankara Büyükşehir Belediyesinin Yıllık Programlarından Derlenmiştir.)

1990 hedefli Ankara Nazım Planı ile 1970 konut alanına ek olarak önerilen kentsel konut gelişme alanı 9985 hektardır. 1970-84 arasında Nazım Plana uygun olarak gerçekleşen ve ayrıca ilave olan toplam konut alanı (4430 ha) 850,000 nüfus alacak kapasitededir. Ayrıca Nazım Planı göre açılabilir 6672 ha konut alanı da 1,110,000 nüfus alma kapasitesinde olup 1985'te gerçekleşmemiş durumdadır. 1985-93 yılları arasında Ankara Belediyesi tarafından 3030 ve 3194 Sayılı yasalara uygun olarak 8468 ha kapsayan Nazım Plan (1/5000) ve 4525 ha alan için uygulama imar planı onanmıştır. Ayrıca 2981 Sayılı İmar Affı esasına göre aynı dönemde 10,270 ha alan (gecekondu alanı ve gecekondu tehlikesi olan boş alanlar) yenileme ve dönüşüm için ıslah imar planlı duruma gelmiştir. Yukarıda verilen bilgiler dikkate alındığında;

- Ankara Belediyesi tarafından 1985-1993 arasında hazırlanan planlar ile yeni gelişme konut alanlarında en az 1,500,000 nüfusa hitabedebilecek bir kapasite yaratılmış durumdadır.
- Ayrıca ilçe belediyelerinin yetki alanında gerçekleştirilen ıslah imar planlaması ile de mevcut kent lekesi üzerine 2,000,000 civarında ilave bir nüfus yüklenmesi söz konusudur.
- Bu demektir ki 1985-1993 yılları arasında yapılan planlar ile toplam 3,500,000 nüfus için artı bir konut alanı planlanmıştır. Ankara Valiliğinin yetki alanında 1984-1993 yılları arasında 1428 ha mevzii plan onaylandı, bunun içinde de 494 ha. lık konut alanının gerçekleştirildiği (resmi olmayan bilgilere göre) kabul edilmektedir.
- Oysa Ankara'nın Büyükşehir sınırları içindeki nüfusu 1985'ten bu yana giderek düşük bir hızla art-

maktadır. Nitekim 1985 kent nüfusu 2,285,904, 1990 kent nüfusu 2,650,284, 2000 kent nüfusu 3,309,877 kişi olarak gerçekleşmiştir.

- Dolayısıyla Ankara 1990 Nazım Planı ile öngörülen (yüksek göç tahminli) 3,600,000 nüfus hedefi tutmamıştır. Aynı şekilde Ankara 2015 Yapısal Planının hedef nüfus tahmini olan 4,500,000 ve "Ankara 2025" plan şeması ile hesaplanan 6,5-7 milyon nüfus tahmini de tutarlı olmayacaktır.

- Devlet İstatistik Enstitüsünce yapılan 2000 yılı bina sayımı istatistiklerine göre Ankara Büyükşehir Belediye sınırları içinde 988,674 ünite konutu mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu gerçek rakama göre (aile büyüklüğü 4,0 kişi kabulü ile) mevcut konut stoku 3,950,000 kişilik bir nüfus barındırabilecektir. Oysa Ankara 2000 yılı nüfusu ancak 3,309,877 kişi olup aynı kabul ile bu nüfusun 827,469 ünite konutta yaşadığını ve Ankara'da 2000 yılında en az 160,000 ünite konut fazlası olabileceğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

- İşte yukarıda verilen bilgiler ve hesaplanan rakamlar Ankara Metropolitan Alan Planlaması, uygulama ve denetimi ile ilgilenen yönetimin, meslek çevresinin (ve hatta konut yapımcılarının) ilgisini çekebilecek ve yararlı olabilecektir diye düşünebiliriz. Konuyla ilgilenenlerin kent, 20-30 km çevresine kadar yayılan gelişigüzel konut kümelerini ve günlük gazetelerde yer alan lüks, bahçeli konut/villa sitelerini izlerken Ankara'nın son 15 yılda planlama yerine tümüyle piyasa dinamiklerine nasıl terk edildiğini daha kolay anlayabileceklerdir.

EK 2

AMNPNB'nin 1969-1979 YILLARI ARASINDA PLAN - UYGULAMA BÜTÜNLÜĞÜ AMACIYLA GELİŞTİRİLMİŞ PROJELER

AMNPNB 1969-1973 yılları arasında Nazım Plan şemasında 1990'ı temel yapısı ve formuyla belirlemiştir. 1974-1978 yılları arasında Nazım Plan şemasının değerlendirilmesi ve sınanmasına yönelik olarak 1/25000 ölçekte hassas, ölçülendirilmiş alternatif şemalar çizilmiş, sonunda 4 alternatif ve en sonunda 2 alternatif üzerinde çalışılmış ve uygulama projesine esas olacak öncü projeler seçilmiştir. 1973-1974'de Akkondü (Batıkent) ve 1975-1977 arasında Osmaniye Sincan Organize Sanayi Bölgesinin yer seçimleri yapılmış ve kamulaştırma başlatılmıştır. 1969-1979 yılları içinde 7 adet GÖB kamulaştırılmıştır. AMNPNB'nin planlama-uygulama bütünlüğünü sağlamak amacıyla plan kararı ürettiği büyük projelerin özeti aşağıda sunulmaktadır:

A) 1969-1970 Dönemi / Plan kararlarına uygun olarak kamulaştırılması bakanlıkça gerçekleştirilmiş uygulama yapılan Gecekondu Önleme Bölgeleri (GÖB):

1. Sincan GÖB – Fatih Mahallesi	551 ha
2. Tuzluçayır GÖB (%65 işgal edildi)	90 ha (kısmen gerçekleşti)
3. Aktepe GÖB	126 ha
4. Solfasol – Yıldıztepe – Güneşevler GÖB	110 ha (kısmen gerçekleşti)
5. Batıkent içindeki GÖB	185 ha
6. Etimesgut Yeni GÖB	185 ha
7. Karapursak – Solfasol GÖB	437 ha (%80'i işgal edildi)
Toplam	1684 ha (planlama nüfusu 326 bin)

B) 1979-1984 Dönemi / Sosyal konut ve yeni yerleşme alanları

8. Etimesgut-Elvanköy	200 ha
9. Dikmen Sosyal Konut Alanı	85 ha
10. Ergazi-Batıkent	1100 ha
11. Eryaman Yeni Yerleşme Alanı	1200 ha (1979'da başladı devam ediyor)
Toplam	2585 ha – Plan Nüfusu 517.000

C) 1970-1984 Dönemi / Kooperatif konut ve özel sektör toplu konut alanları

12. Çayyolu – Türkkonut – Eskişehir Yolu	365 ha Koop. Konut Alanları
13. Çayyolu- Koop. Alanı	250 ha çoğunlukla 1984-1990
14. ME-SA Batı Sitesi (Batıkent)	15 ha arasında Tamamlandı
15. Oran Toplukonut Sitesi	20 ha (1970-1980)
Toplam	650 ha

A ve B başlığı altındaki projeler kamu eliyle başlatılmış ve büyük ölçüde gerçekleştirilmiş projelerdir. C başlığı altındaki projeler içinde yer alan Oran 1970'de başlatılmış ve 1985'e kadar gerçekleştirilmiştir. ME-SA Sitesi Batı 1975-1977 arasında, Eskişehir yolu – Türkkonut ve Çayyolu Koop Alanları ise 1984-1990 yılları arasında başlatılmış ve büyük ölçekte gerçekleşmiştir. Türkkonut projesi Ankara Belediyesince örgütlenmiştir. Konut, toplu konut ve kooperatif konutlarını kapsayan, 4919 ha.lık bu yeni yerleşim alanları 1969-1984 arasında Nazım Plan kararlarına uygun olarak gelişmeye açılan alanlardır.

D) AMNPNB tarafından plan kararı verilmiş, çoğunluğu kamu mülkiyetindeki alanlarda gerçekleştirilmiş projeler:

16. Ankara Toptancı Hali – Yenimahalle
17. Osmaniye-Sincan Organize Sanayi Bölgesi
18. Ulusal Anıtsal Park – Devlet Mezarlığı
19. DDY- Marşandız Garı- Güvercinlik
20. Siyasal Bilgiler Fakültesi Kampus Alanı – Gölbaşı
21. Orman Genel Müdürlüğü Tesisleri Alanı
22. TRT Sitesi – OR-AN Yolu
23. Adliye Sarayı+Kültür Merkezi – Sıhhiye Eski Toptancı Hali Yeri
24. SSK İdari ve Sağlık Tesisleri Alanı – Akköprü
25. Kamu Kuruluşları Alanı –Eskişehir Yolu

Yukarıda AMNPNB tarafından plan kararı ile uygulamaya aktarılan projelerin bir kısmı sunulmuştur. 1970-1980 arasında AMNPNB'nin Nazım Plan 1990 şemasına uygun olarak öngördüğü tüm projeler kapsamında; 6247 ha konut alanı, 957 ha çalışma alanı, 1132 ha kamu kuruluşları alanı, 1320 ha eğitim kuruluşları alanı bulunmaktadır.

Bu projeler ile Ankara Kentsel Gelişme stratejisinde öngörülen konut alanlarının yaklaşık %63'ü, sanayi alanlarının %30'u, depolama alanlarının %15'i, kurumsal alanların %40'ı, sağlık alanı ve tesislerinin %80'i, y. eğitimde %100'ü için kararlar geliştirilmiş, yeşil kuşak, büyük park ve açık alanların %40'ı için karar verilmiş projeler başlatılmıştır.

PLANLAMA
2002/4

EK 3

ANKARA'NIN PLANLAMA TARİHİNE İLİŞKİN KISA DEĞERLENDİRME

H. Jansen'in 1932-1938 yılları arasında yönettiği plan dönemi Cumhuriyet hükümetinin Ankara-Yeni Başkent'in İmar ve inşaatı için verdiği önem ve kararlılık en üst düzeydedir. Jansen planına karşı da baskılar ve spekülatif çıkar amaçlı engellemeler olmuştur. Ancak başta Atatürk olmak üzere merkezi yönetimin kararlılığı ve ağırlığı ile güçlükler aşılabilmiş Jansen planının önemli kent öğeleri ve konut alanları, yollar ve altyapı yatırımları kısıtlı kaynaklara rağmen gerçekleştirilebilmiştir.

Cumhuriyetin ilk 10 yılı içinde başkent mekanının planı olarak yeniden yaratılması için çok özgün yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmıştır. O dönemde vergi değeri üzerinden Sıhhiye'de 400-hektarlık istimlak yapılması 1928 yılında çok güçlü yetkilerle donatılan Ankara İmar Müdürlüğü'nün kurulması ve yarışma ile seçilen Jansen planının elde edilmesi ve desteklenmesi çok önemli ve özgün eylemlerdir.

1928-1938 arasında Ankara kentine damgasını vuran çok önemli uygulamalar yapılmıştır. 1932-1950 arasında Jansen planına göre Yenışehir ve Cebeci'de konut alanları, yüksek okullar bölgesi, Bakanlıklar Sitesi, hastaneler, spor ve dinlenme alanları (Gençlik Parkı, 19 Mayıs Spor Kompleksi, Hacettepe Parkı, Hipodrom), yol ve altyapı projeleri Jansen planına göre gerçekleştirilmiştir.

Jansen planı 50 yıl hedefli 300 bin nüfuslu bir kent için tasarlanmıştı. Ancak 1927'de 75 bin nüfuslu Ankara 1950'de 290 bin nüfusa ulaşmış ve Jansen planının amaçladığı Ankara çok hızlı nüfus artışı ile büyümüş ve yeterliliğini yitirmiştir. 1300 hektarlık imarlı alan 1938'de 16 bin hektara genişletilmiştir.

AMNPB İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı bir plan bürosu olarak kurulmuş, çalışmalarında serbest bırakılmıştır. Fakat yetkileri çok sınırlıydı. Ancak görüş verebiliyordu. İmar Müdürü Nazım Plan sekreteri olarak rol almıştır. Belediyelerle uyumlu ilişkiler kurulmuştur. Fakat Nazım Plan Bürosu'nun uygulama denetimi için hiçbir yetkisi yoktu. AMNPB tüm gücünü ve etkinliğini büro başkanı ve ekibin mesleki ve etik değerleri yüksek, güvenilir olması sayesinde kamu kurumları, Başbakanlık, üniversite ve meslek çevresi tarafından gördüğü destek ve katılımı sağlayabilmiştir.

AMNPB'nin karşılaştığı Ankara'nın sorunları ve ölçeği 1970lerde çok büyüktü. 1970'de 13778 ha.lık bir kentsel alan ve 1.2 milyon nüfuslu bir kent topografik çanak içinde yoğunlaşmış-sıkışmış bir yapıdaydı. Ve kentin yapı alanının %69'u nüfusun %57'sinin düzensiz alan ve gecekondu bölgesinden oluşuyordu. O tarihlerde 1957 tarihli Yücel Kat Nizamı Planı ile aşırı yoğunluk artışları getirilmiş, 1957 Planına yüklenen imar haklarıyla 750 bin nüfus için planlanmış kentsel alana 1.5 milyon ilave nüfus gelmesi ve toplam kent nüfusunun 2 milyonu aşması hesaplanmıştı. Kent içinde mevcut servis alanları %10 mertebesinde idi ve %90 yetersizlik gösteriyordu. Kentsel standartlar açısından ilk ve orta öğretim alanları, yeşil alanlar çok düşük düzeylerde idi. Dolayısıyla AMNPB'nin planlama stratejisi öncelikle 1990 Ankara'sının mevcut kent lekeleri dışında gelişen bir kentin mutlaka yaratılması idi. 1990'da 3.6 milyon nüfusa ulaşabilecek metropoliten bir kentin en az %46'sının yeni gelişme alanlarında yaşaması için kamu eliyle açılacak toplu yerleşim ve çalışma alanı açılmasına yönelik politikalar ve uygulama araçları gerekiyordu.

AMNPB'nin karşılaştığı planlamanın kapsam ve boyutlarını Jansen Planı ve arkasındaki politik kararlılık ve uygulama araçları (yönetsel, yasal, maddi) ile karşılaştırmak mümkün değildir. Ancak AMNPB'nin 1990 Metropoliten Alan Nazım Planı ile erişebildiği başarılı sonuçlar şöyle özetlenebilir:

Büro öncelikle kapsamlı planlama yaklaşımı ile başlamış ve 1973-1974'e kadar gerçekleştirilen araştırma ve analizler ile kentsel sorunları çok boyutlu olarak ortaya koymuş ve planlama konusunu doğru teşhis etmiştir.

Büro geliştirdiği plan alternatiflerini ve desentralizasyon stratejisini merkezi ve yerel yönetime kabul ettirmiş meslek çevresi ve üniversiteden tam destek sağlamıştır.

AMNPB'nin temel anlayışı planlama-uygulama bütünlüğü ve planlamanın uzun erimli bir süreç olduğu ve kamusal hizmet oluşudur. Bu anlayış içerisinde AMNPB başta, Haluk Alatan olmak üzere tüm ekibiyle planın uygulamaya aktarılabilmesi için yoğun çaba sarf etmiştir. 1970-1984 arasında AMNPB büyük ölçüde amacına ulaşmıştır.

EK 4

T.C. İMAR VE İSKAN BAKANLIĞI
ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN BÜROSU ELEMANLARI (1968 - 1984 Yılları Arasında
Değişik Dönemlerde Görev Alanlar)

NAZIM PLAN SEKRETERİ		TEKNİK RESSAMLAR	
	Turgut TUNCAY	(Y.Mimar)	
NAZIM PLAN BAŞ UZMANI		Erşan ARICI	(Mimar)
	Haluk ALATAN	Taner AYTAÇ	
		M.Ali GÜNAL	
BAŞ UZMAN YARDIMCILARI		Enver GÜNGÖR	
	Özcan ALTABAN	Mete GÜRER	
	Osman ARMANGİL	Erol ÖZGEN	
	Öztlrk BAŞARIR	Ahmet ÖZMEN	
	Teoman ÖZTÜRK	Binzet PÜRSÜNLERLİ	(Y.Ressam)
UZMANLAR		Erdal TOKYÜREK	
	Mehmet ARAN	Kamuran TUNABOYLU	
	Cemal ARKON	Melek ÜNAL	
	Ümit ARMANGİL	GRAFİKÇİLER	
	Niyazi ATAKAN	Hüseyin BALCI	
	Hülagü BULGUÇ	Hüseyin DÖNMEZ	
	Cengiz ÇAKAN	Zeynep SARIASLAN	
	Yaşar ERGİN	Mehmet TANLI	
	Ruhi GÜLLER	Haşmet ULUSOY	
	Ömer KIRAL	Gönül UMUT	
	Ömür KIZILGÜN	MEMURLAR	
	Gülümser KOCABIYIKOĞLU	Rızan ÇINAROĞLU	
	Mehmet Kunt KÜNTASAL	Ayşen POLAT	
	Yusuf OKÇUOĞLU	Kültigin POLAT	
	Vildan OKYAR	Mukadder ÖZÇELİK	
	Ali Lütfü ÖNCEL	SEKRETERLER/DAKTİLO MEM.	
	Selçuk ÖZÇELİK	Pınar AYANOĞLU	
	Şerafettin ÖZTÜRK	Ülkü BADEMLİ	
	Meriç ÖZTÜRKCAN	Ayşen SUNGUR	
	Erkal SERİM	Mehmet YÜRÜYEN	
	Melih SEVGÖR	MÜSTAHDEMLER	
	Semahat SEVİNÇ	Halil AYDEMİR	
	Fethi SİNANOĞLU	Raşit COŞKUN	
	Melek ŞENSES	Ömer GÖKÇÜK	
	Nebahat TOKATLI	Ali Osman TAŞ	
	Ali TÜREL	ŞOFÖRLER	
	Oral ÜNAL	Satılmış DEMİRTAŞ	
	Ahmet Necip ÜNAL	Hacı GÖRGÜCEN	
	Kaya YAŞINOK	Fahri OĞULTEKİN	

PLANLAMA
2002/4

EK 5

ANKARA METROPOLİTEN ALAN NAZIM PLAN
BÜROSU YAYIN LİSTESİ KİTAPLARYAYIN NO:

1. Ankara Nazım Plan Çalışmaları, Mart 1970, Ocak 1971
2. Ankara Kent Nüfus-İşgücü çalışması, 1976
3. Ankara Kentsel Servisler ve Çevre Standartları, 1973
4. Özet Çalışma Raporları 1973, Mart 1977
5. Ankara Nazım Plan Şeması Raporu 1970-1990, Mart 1977
6. Ankara Sanayi Bölgesi ile İlgili çalışmalar, Mayıs 1977
7. Ankara Kenti Ekonomik Araştırmaları, Eylül 1978
8. Ankara 1970-1990 Nazım Plan Şeması Özet Raporu, Eylül 1978
9. Ankara Nazım Planına İlişkin Uyulması Zorunlu Plan Hükümleri, Nisan 1981
10. Urban Development Strategy-A Summary Ankara, 1970-1990- September 1978

TEKNİK RAPOR VE NOTLAR:

1. Program Dokümanı No:1 (Prof. Astengo), Haziran 1969
2. Program Dokümanı No:2 (Prof. Astengo), Haziran 1969
3. Adliye Sarayı Yer Seçimi Çalışması, Haziran 1969
4. Doküman No:3
5. Doküman No:4, Mart 1970
6. Doküman No:5, Mart 1970
7. Ankara'da Kurulmasında Yersel Avantajlar Bulunan Muhtemel Endüstriler, Mart 1970
8. Ankara Nazım Plan Çalışmaları, Mart 1970
9. Temel Liste, Haziran-1970
10. Arazi Kullanışı Hakkında Prof. Astengo ile Görüşmeler Özeti, Temmuz 1970
11. Arazi Kullanış Kodlaması Hakkında Rapor
12. Ulaşım Çalışmaları Hakkında Genel Not, Ekim 1970
13. Ankara Nazım Plan Bürosu Genel Çalışma Programı Revizyonu, Kasım 1970
14. II. Beş Yıllık Plan Döneminde Türkiye'de Kentsel Konut Sorunu, Ankara'nın Mevcut ve 1990 Yılına Kadar Olan Süre İçinde Konut İhtiyacı Üzerine Notlar
15. Kültür Merkezi Projesi Ön Raporu, Nisan 1971
16. Trafik Kazalarının Artış Nedenleri ve Önleme Çareleri Hakkında Not
17. Ankara Bölgesel Etki Alanının Hesaplanmasında Bir Yaklaşım: Çekim Formülü Temmuz 1971
18. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu'nun Hava Kirliliği ile İlgili Notu, Ağustos 1971
19. Alfabetik Liste, Ağustos 1971
20. Planning Ankara Metropolitan Area, Aralık 1971
21. Bazı Ön Kabullere Göre Ankara 1990 Yılı Toplam Kullanış Alanı Talep Hesap Sonucu Özeti, Aralık 1971

22. Ankara İçin Yapılan Çevresel Doğal Arazi Çalışmaları ve Tarihi Eserlerle İlgili Çalışmalara Ait Rapor
23. Alternatif Stratejilerin Değerlendirilmesi (Çeviri)
24. Ankara Kentinde Mekansal Yer Değiştirme Özellikleri
25. Kızılay Çarşılı Yaya Alt Geçişi Hakkında Görüş, Nisan 1972
26. NIPC (Chicago) Çalışmasında 2015 Yılı Alternatifleri, Mayıs 1972
27. Şehir ve Bölge Planlarının Değerlendirme Metodolojisi Hakkında (Çeviri)
28. Gelecek Şehir Kompleksinin Biçim ve Yapısı (Çeviri)
29. Ekonomik Yapı Çalışması
30. Nazım Planların İncelenmesi İçin Kriterler Hakkında Not, 1972
31. Planlamayı Yönlendirecek Hedeflerin Belirtilmesi İçin Ön Çalışma
32. Plan Yapma Projesinin Safhaları
33. Planlama Hedefleri Çalışma No:2, Temmuz 1972
34. Gecekondu Sorunu
35. Ankara Şehrinin Ulaşım Sistemlerinin Değerlendirme Projesi İlk İnceleme Raporu, Ağustos 1972
36. Alternatiflerin Hedeflere Göre İlk Değerlendirmesi, Eylül 1972
37. İzmir Nazım Planı, Stefan Ott, Eylül 1972
38. Sosyal Sigortalar Kurumunun Etlik'teki Mevzii İmar Planı Teklifi Hakkında Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosunun Görüşü
39. "Orta Anadolu Bölgesi" Kitabı Hakkında Rapor
40. Ankara 1970 Sosyal Araştırma Konut Anketi Amaç ve Yöntem, Nisan 1973
41. Ankara Şehri Nüfus Araştırması,
42. Plan Elde Etme Yöntemi Genel Çerçevesi, Nisan 1973
43. Danışma Kurulu Toplantısı, Nisan 1973
44. Ankara Şehri İkinci Otobüs Terminali Yer Seçiminde Göz Ötünde Bulundurulması Gereken Konular, Temmuz 1973
45. Planın Tamamlanması İçin Çalışma Programı (Prof. Astengo), Kasım 1973
46. Kültür Merkezi Olarak Seçilen Alanın Bugünkü Mülkiyeti ve Bu Alanın Nasıl Kullanılacağı Konularında Bazı Sayısal Bilgi ve Düşünceler, Aralık 1973
47. Yeni Bakanlıklar Sitesi Ön Raporu
48. II. Bakanlıklar Sitesinin Konumu ve Önerilen Gelişme Planı Hakkında Not, 1973
49. Ulus Kent Merkezi 6101 Ada 2 Parselin İmar Durumunu Belirlemek İçin Hazırlanmış İnceleme Raporu
50. Hükümet Programı İşığı Altında Bakanlığın Tutumu ve Gerekli Politikaların Saptanması Hakkında Ön Görüşler, Şubat 1974
51. Rapor (Prof. Astengo), Nisan 1974
52. Ankara'da Bazı Kuruluşlarda İş Saatlerinin Kaydırılması Hakkında Görüş, Haziran 1974
53. Eşdeğer Yıllık Maliyetlerin Karşılaştırılması Yönetimi

54. Atatürk Orman Çiftliğinin Gelecekteki Kullanımı ve Kentsel Kullanıma Açılması Hakkında Görüş, Kasım 1974
55. Ankara Demetevler'de Yasa Dışı Gelişmiş Olan Yapıların Onanmasına Değın Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosunun Görüşü, Şubat 1975
56. Satelit, Trent ve Koridor Şemalarının Kıyaslanmasında Kıstaslar ve Hipotezler, Şubat 1975
57. Tasarlanan Kültür Merkezi Alanı İçindeki Özel Teşebbüse Ait Arazinin Kamulaştırılma Gerekçesi Hakkında Not, Şubat 1975
58. Programlama-Bütçeleme Sistemi Kuramsal Çerçevesi Hakkında Not, Şubat 1975
59. Endüstri Yer Seçimi Faktörleri
60. Sanayi Bölgeleri Su Kaynakları Çalışması, Şubat 1975
61. Organize Sanayi Bölgesi ile İlgili Çalışmalar, Şubat 1975
62. Ankara'da Bugünkü Çevre Standartları, Şubat 1975
63. Teklif Servisler Yapılırken Kullanılan Varsayımlar
64. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosunun İmar Planı Dışındaki Kooperatifler Hakkında Notu, (Rapor: 4) Mayıs 1975
65. Ankara Kentinde Yeşil Alan Arzı ve Kullanım Özellikleri, Haziran 1975
66. Atatürk Orman Çiftliği Arazisinin Gelecekteki Kent Makroformu İçindeki Yeri ve Kullanımı, Haziran 1975
67. Hükümet Programı Işığında Bakanlığın Tutumu ve Gerekli Politikaların Saptanması Hakkında Görüşler, Haziran 1975
68. Ankara'nın Planlaması (A.O.Ç. Semineri), Haziran 1975
69. Ankara Kentinin Gelişmesi ve Nüfus Tahminleri Hakkında Not, Temmuz 1975
70. Ankara Belediye Sınırları İçindeki 4 İlçenin Mahalle Nüfus, Alan ve Brüt Yoğunlukları 1965, Temmuz 1975
71. Kamu Kuruluşlarının İmar ve İskan Bakanlığı ve Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu ile İlişkileri Hakkında Not, Eylül 1975
72. Rapor 3: Kentsel Maliyetler Hakkında Ön Rapor, Eylül 1975
73. Rapor 2: Ankara Mücavir Alan Sınırları Dışında Kooperatiflerce Önerilen İmar Planları Hakkında Rapor, Eylül 1975
74. Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Hakkında Rapor, Ekim 1975
75. Dış Kordon: Envanter
76. Ankara Toptancı Hali Yeni Yerleşimi Hakkında Not, Ekim 1975
77. Rapor 1: Metropolitan Planlama Alanlarındaki Büyük Ölçekli Kentsel Gelişme Önerileri Hakkında Rapor, Ekim 1975
78. Metropolitan Alanlarda Büyük Ölçekli Yerleşme Önerileri Hakkında Raporlar, Kasım 1975
79. Ankara Şehri Demiryolu Geçişi Hakkında Ankara Nazım Plan Bürosunun Görüşü
80. Ankara Metropolitan Alan Sınır Çalışması, Kasım 1975
81. Metropolitan Alanlardaki Gelişme Sorunları Hakkında Rapor 1, Aralık 1975
82. Ulusal Anıtsal Park Yeri Hakkındaki Görüş, Nisan 1976
83. Yenikent Kooperatifi Araştırma Raporunun İnceleme Komisyonunun Raporu, Nisan 1976
84. Ankara Sanayi Bölgesi (Sincan-Osmaniye) 1/50000 Genel Vaziyet Planı Açıklama Notu, Temmuz 1976
85. Prof. Astengo ile Görüşülen Konular ve Hazırlanan Rapor, Temmuz 1976
86. ISOCARP Congress Helsinki Aug. 1976 Subject Problem of the Urban Rural Fringe Theme of Congress: Unurbanized Areas in the Fore of Urban Demand An Example Ankara, Ağustos 1976
87. Çankaya Arkası Yıldıztepe Civarı Mevzi İmar Planı Önerisi ile İlgili Ankara Nazım Plan Bürosu Görüşleri, Aralık 1976
88. Nazım Plan Büroları İstanbul Toplantısı Raporu, Mart 1977
89. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Şeması Raporu Taslağı, Mart 1977
90. Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu Planlama-Uygulama Karar ve Projeleri, Mart 1977
91. Batıkent Hakkında Not
92. Kentsel Ulaşım Teknik Semineri Bildirisi, Aralık 1977
93. "Türkiye'de Metropolitan Alan Planlaması Deneyimleri ve Sorunları" Kolokiyumu için Hazırlanan, AMNPB Bildirisi, Kasım 1978
94. İmar ve İskan Bakanlığı ve Ankara Nazım Plan Bürosu Standartlarına Göre Hazırlanmış 5000, 15000, 45000 Kişilik İskan Üniteleri Çalışması
95. Konut Nüfusu ve Çalışmaların Mekansal ve Sektörel Dağılımı, Mayıs 1979
96. Ankara Yeni Yerleşme Alanları Projesi Hakkında Not, Haziran 1979
97. A Note On The New Settlement Areas Project, Ankara, Haziran 1979
98. Yıldıztepe İmar Planı Raporu, Temmuz 1979
99. Gelişme Bölgesi İçin Geliştirilmiş Temel Planlama Kararları, Ağustos 1979
100. Diplomatik Site
101. "Bakanlıklar ve Bağlı Kuruluşlarına ait Bilgiler", 1981 Kamu Kuruluşları Anket Sonuçları
102. Ankara Metropolitan Area Master Plan Studies and The 1990 Urban Development Strategy, A Summary, Kasım 1981
103. Ankara Nazım Planı İzah Raporu Çerçevesinde Konut Geliştirme Alanları İçin İnceleme ve Uygulamada Geçerli Olacak İlkeler
104. Kırıkkale Çevre Düzeni Hakkında AMNPB'da Yapılan Toplantı Işığında Büro Görüşü
105. Alfabetik İşçolu ve Kullanış Listesi, Şubat 1982
106. Ulaşım Konusunda Çeşitli Tarihlerde Hazırlanan Rapor ve Teknik Notlar